

Structural and Content Components of Fiction Literature for Children and Adolescents: A Systematic Review

Elham Zamani¹ | Mahmoud Fazilat² | Abdolreza Seif³ | Maryam Jalali⁴

1. Ph.D. Candidate of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: elham_zamani@ut.ac.ir
2. Corresponding Author, Professor of Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: mfazilat@ut.ac.ir
3. Professor of Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: seif@ut.ac.ir
4. Associate Professor of Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: ma_jalali@sbu.ac.ir

Article Info

Article Type:
Research Article

(23-42)

Received:
22 June 2024

In Revised Form:
01 September 2024

Accepted:
19 August 2024

Published online:
07 December 2024

Abstract

Children fiction's writers have their own standards and criteria. Researchers and critics in the field of children's literature also provide reviews and standards. Meanwhile, there is no comprehensive and targeted study that can give specific criteria and structural and content components for children's literature. The current research aims to extract "structural and content components and criteria of children's literature" for the age group of 12 to 18 years children.

This study was conducted using a systematic review method and carried out by searching for articles based on these keywords "Fictional Literature", "Juvenile Literature", "Children's Literature", "Structure", "Content" and "component" in several scientific databases: Noormagz, Magiran, Ensani, ISC, the University of Tehran's Scientific Journals database and Civilica databases were conducted. The criteria and components of fiction literature for children and adolescents were extracted.

By conducting a systematic review, 834 articles were extracted. During the screening process of the articles by examining the titles, abstracts, and full text of the extracted articles, finally, 8 articles were selected for the final analysis. The extracted components were divided into two main classes content and structural components. The content class was divided into three subclasses: psychological, educational skills, and teenagers' interests and tastes. The structure class was also classified into three subclasses: literary features, story type, and title, and characterization.

The results of this research show that there are subtle structural and content differences between juvenile fiction and children's or adult fiction that should be taken into account when writing stories for this age group. The results, as structural and content criteria of children's literature, can be a basis for managers and decision-makers in the field of children's and adolescent literature for planning and policy-making in this area; Especially for the age group of 12 to 18 years.

Keywords:

Children's and adolescent literature, systematic review, content, structure, fictional literature

Cite this article:

Zamani, Elham; Fazilat, Mahmoud; Seif, Abdolreza & Jalali, Maryam (2024). "Structural and Content Components of Fiction Literature for Children and Adolescents: A Systematic Review". *Journal of Literary Criticism and Rhetoric*, Vol: 13, Issue: 3, Ser. N.: 35 (23-42).

DOI:

<https://doi.org/10.22059/JLCR.2024.378328.2003>

Publisher:

The University of Tehran Press.

اشارات دانشگاه تهران

پژوهش‌نامه نقد ادبی و بلاغت

شاپای الکترونیکی: ۷۶۲۷-۲۶۷۶

<https://jalit.ut.ac.ir>

مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی ادبیات داستانی کودک و نوجوان: مرور نظام‌مند

الهام زمانی^۱ | محمود فضیلت^{۲*} | عبدالرضا سیف^۳ | مریم جلالی^۴

- دانشجوی دکترای زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: elham_zamani@ut.ac.ir
- نویسنده مسئول، استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: mfazilat@ut.ac.ir
- استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: seif@ut.ac.ir
- دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: ma_jalali@sbu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: پژوهشی (۲۳-۴۲)</p> <p>تاریخ دریافت: ۰۲ تیر ۱۴۰۳</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۱ شهریور ۱۴۰۳</p> <p>تاریخ پذیرش: ۲۹ مرداد ۱۴۰۳</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۷ آذر ۱۴۰۳</p>	<p>نویسندگان هنگام نوشتن برای کودکان و نوجوانان معیاری در ذهن دارند، محققان و ناقدان حوزه ادبیات کودک نیز نقدها و معیارهایی ارائه می‌کنند. در این بین، مطالعه‌ای جامع و هدفمند که بتواند معیارها و مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی مشخصی را برای ادبیات کودک و نوجوان ارائه دهد، وجود ندارد. هدف پژوهش حاضر استخراج «مؤلفه‌ها و معیارهای ساختاری و محتوایی ادبیات کودک» برای گروه سنی ۱۲ تا ۱۸ سال است. مطالعه حاضر به روش مرور نظام‌مند انجام شده است. این مطالعه با جستجوی مقالات براساس کلیدواژه‌های «ادبیات داستانی»، «ادبیات نوجوان»، «ادبیات کودک»، «ساختار»، «محتوا» و «معیار» در پایگاه‌های نورمگز، مگیران، علوم انسانی، سیویلیکا، پایگاه مقالات دانشگاه تهران و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) انجام شد و در نهایت معیارها و مؤلفه‌های ادبیات داستانی کودک و نوجوان استخراج گردید. با انجام مرور نظام‌مند، ۸۳۴ مقاله استخراج شد. طی فرایند غربال‌گری مقالات با بررسی عنوان‌ها، چکیده و محتوای کامل مقالات استخراج شده، در نهایت هشت مقاله برای تجزیه و تحلیل نهایی انتخاب شدند. مؤلفه‌های استخراج شده، به دو طبقه اصلی مؤلفه‌های محتوایی و ساختاری تقسیم شدند. طبقه محتوا، به سه زیرطبقه روان‌شناختی، آموزشی - مهارتی و علاقه‌مندی‌ها و سلاقی نوجوانان تقسیم شد. طبقه ساختار نیز در سه زیرطبقه ویژگی‌های ادبی، نوع و عنوان داستان و شخصیت‌پردازی طبقه‌بندی شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد تفاوت‌های ظریف ساختاری و محتوایی بین ادبیات داستانی نوجوان با ادبیات کودک و یا ادبیات داستانی بزرگسال وجود دارد که باید در تولید اثر برای این گروه سنی مورد توجه قرار گیرد. نتایج این مرور نظام‌مند، به‌عنوان معیارها و مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی ادبیات کودک، می‌تواند مبنایی برای مدیران و تصمیم‌گیران حوزه ادبیات کودک و نوجوان جهت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در این حوزه، مخصوصاً برای گروه سنی ۱۲ تا ۱۸ سال باشد.</p> <p>ادبیات کودک و نوجوان، مرور نظام‌مند، محتوا، ساختار، ادبیات داستانی</p>
<p>کلیدواژه‌ها:</p> <p>استناد: زمانی، الهام؛ فضیلت، محمود؛ سیف، عبدالرضا و جلالی، مریم (۱۴۰۳). «مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی ادبیات داستانی کودک و نوجوان: مرور نظام‌مند». پژوهش‌نامه نقد ادبی و بلاغت، دوره ۱۳، ش ۳، پاییز ۱۴۰۳، پیاپی ۳۵ (۲۳-۴۲).</p> <p>DOI: https://doi.org/10.22059/jlcr.2024.378328.2003</p>	

© الهام زمانی، محمود فضیلت، عبدالرضا سیف، مریم جلالی

مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

ناشر

۱. مقدمه

ادبیات منعکس‌کنندهٔ عواطف، احساسات، اندیشه‌ها و مضامین گوناگون و دارای اشکال مختلفی است (رضایی، ۱۳۹۰: ۲)؛ وقتی دربارهٔ کودکان صحبت می‌کنیم باید گفت که ادبیات نه تنها انعکاس‌دهندهٔ احساس و اندیشه است، بلکه گاهی سازنده یا معمار آن نیز هست. وقتی مخاطب ادبیات، کودک است دقت نظر بیشتری لازم است تا جهانی که نویسنده برای کودک می‌آفریند جهانی متناسب با روحیات و میدان اندیشهٔ کودک باشد تا کودک گذرکرده از کوچهٔ ادبیات با سلامت روح، فکر و روان به بزرگسالی برسد.

«با توجه به پیشینه و سنت‌ها و رشته‌هایی که پیکرهٔ ادبیات داستانی را می‌سازند، به یک معنا، ادبیاتی که برای کودکان نوشته می‌شود، به‌خودی‌خود و در جایگاه ویژه‌اش، گونه‌ای ادبی به‌شمار می‌رود» (ناولز و مامجر، ۱۳۸۰: ۶۸)؛ دربارهٔ تعریف این گونهٔ ادبی خاص تعاریف متعددی وجود دارد: «مصطفی رحماندوست ادبیات کودک را حاصل تلاش هنرمندان‌ای می‌داند که در قالب کلام به شیوه‌ای مناسب، کودک یا نوجوان را به‌سوی رشد سوق می‌دهد. یا به قول بهمن رازانی مجموعهٔ نوشته‌ها و سروده‌هایی است از طرف بزرگسالان برای کودکان» (شعاری‌نژاد، ۱۳۷۸: ۸۵). به این ترتیب می‌توانیم به‌طور کلی ادبیات کودک را اثری هنری بدانیم که از سوی بزرگسالان برای کودکان و نوجوانان تولید می‌شود.

عده‌ای ادبیات کودک و نوجوان را مانند ادبیات عام می‌دانند و محدودیتی برای مخاطبان آن قائل نیستند. سرشار معتقد است ادبیات داستانی کودکان با انواع دیگر ادبیات تفاوت‌هایی دارد؛ مهم‌ترین معیاری که این نوع ادبیات را از شاخه‌های دیگر ادبیات متمایز می‌کند مخاطبان آن است. وی اشاره می‌کند: «این گونهٔ ادبی هنگامی پدید آمد که بزرگسالان متوجه شدند کودکان و نوجوانان به سبب گنجایش‌های شناختی و ویژگی‌های رشدی خود آمادگی پذیرش متن‌های سنگین را ندارند و به متن‌هایی نیاز دارند که پاسخ‌گوی دورهٔ رشد آنها باشد» (سرشار، ۱۳۸۹: ۱۳۵). دانش روان‌شناسی نیز بر تفاوت‌های روانی، ذهنی و گنجایش‌های متفاوت کودکان در سنین مختلف صحنه می‌گذارد. لسینگ می‌گوید «منظور از ادبیات کودکان آن دسته از کتاب‌هایی است که وجود آنها به‌طور کلی متکی بر روابط فرضی این کتاب با گروه ویژه‌ای از مخاطبان است (هانت، ۱۳۹۷: ۹)؛ و جلالی معتقد است اصل مهمی که ادبیات را تبدیل به ادبیات کودک می‌کند ایجاد تعامل بین متن ادبی و کودک است (جلالی، ۱۳۹۵: ۲۴). تا اینجا می‌توان گفت ادبیات کودک ادبیاتی خاص است و با توجه به مخاطبانش تعریف می‌شود، مخاطبان ادبیات کودک، یعنی کودکان و نوجوانان باید قادر باشند با متن ادبی که برای ایشان نوشته شده است ارتباط برقرار کنند.

مرتضوی و محرمی توجه به تجربهٔ زیستهٔ کودک و نوجوان را در خلق اثر برای ایشان مهم می‌دانند «اصل ادبیات کودکان با معنای اعم ادبیات منافاتی ندارد، اما از آنجا که برای نسلی جوان به‌وجود می‌آید باید سازنده‌تر باشد و با ادراکات شناختی و تجربهٔ زیستهٔ کودکان و نوجوانان هم‌خوانی داشته باشد» (مرتضوی و محرمی، ۱۴۰۱: ۱)؛ و واینرایش دلیل توجه ویژه به ادبیات کودکان را «شیوه‌های ویژه از تجربه و ادراک کودکان و نیازهای ویژهٔ آنان» می‌داند (واینرایش، ۱۴۰۰: ۱۶). از

این‌رو می‌توان گفت هر نوع ادبیات و داستانی مناسب و نیز مورد پسند کودک و نوجوان نخواهد بود. متخصصان، ناقدان و نظریه‌پردازان، دبیران مدارس، نویسندگان داستان‌های موفق در عرصه ادبیات کودک و حتی خود کودکان و نوجوانان باید در پدید آوردن معیارهایی برای شناخت بهترین نوع ادبیات برای کودک دخیل باشند. نورتون معتقد است «معیارهایی که ادبیات کودک با آنها پدید می‌آید یا ارزیابی می‌شود، بر عمق و اثر هر نقش تأثیر می‌گذارد» (ر.ک نورتون، ۱۳۸۲: ۳۰). هرچه معیارهای سنجش ادبیات کودک دقیق‌تر باشند کیفیت آثاری که در مسیر تاریخی حرکت ادبیات داستانی کودک به سمت پختگی تولید و عرضه می‌شوند، بهبود خواهند یافت.

افزون بر این، هر چیزی که کودک از هنگام تولد تا دوران نوجوانی و جوانی از محیط پیرامونش دریافت می‌کند در شخصیت او اثرگذار است، و ادراک و دریافت کودک در دوران رشدش از جهان اطراف بر روح و روانش تأثیر خواهد گذاشت. افزایش تعداد و تنوع کتاب‌های کودک و توجه متخصصان ادبیات کودک در دهه‌های اخیر سبب شده است که این نوع ادبی رشد و توسعه قابل ملاحظه‌ای داشته باشد.

در گذشته، دنیای کودکان و نوجوانان از سوی بزرگترها به رسمیت شناخته نمی‌شد، بنابراین ادبیات خاص کودکان و نوجوانان هم یا خلق نمی‌شد و یا اندک بود و یا به صورت یک جریان مستمر و تعیین‌کننده حضور نداشت. حجوانی معتقد است ادبیات کودک در ایران در میانه راه حرفه‌ای شدن است، «منظور از حرفه‌ای شدن رسیدن به یک سازمان و نظام حرفه‌ای است که هدف‌دار و منظم باشد؛ برای رسیدن به هدف، ابزار و عناصر لازم را در اختیار داشته باشد؛ این ابزار و عناصر برای برآوردن هدف‌ها با یکدیگر تعامل و همکاری ارگانیک داشته باشند» (حجوانی، ۱۳۸۲: ۶۶).

بسیاری از منتقدان و نظریه‌پردازان این حوزه بر این باور هستند که اصلی‌ترین رسالت ادبیات داستانی برای کودکان «لذت‌آفرینی» به منظور درک و شناخت احساسات و برقراری ارتباط میان کودک و احساسات و تجربه‌هایش است؛ پولادی در مورد اینکه که هدف ادبیات کودک چیست به بحث می‌پردازد و معتقد است که ادبیات خود دارای ارزش ذاتی است و نباید آن را وسیله‌ای برای خدمت به اهداف دیگر در نظر گرفت: «ادبیات برای نمایاندن لذت و خرسندی به کودک است، البته نه یک لذت سطحی و عامیانه بلکه لذتی ژرف و متعالی» (پولادی، ۱۳۸۴: ۱۱۰)؛ و نتیجه می‌گیرد که غنا بخشیدن به زندگی روحی و عاطفی و ادراکی کودک هدف ادبیات کودک است (ر.ک همان).

حافظی در مقاله «ادبیات کودک ادبیات تدریج است» معتقد است رشد کودک در مراحل مختلف همراه با رفتارهای گوناگون نیازمند شناخت و دقت است و «مقدمه‌ای است برای ارتباط درست و یافتن پاسخ‌هایی متناسب با نیازهای او» (حافظی، ۱۳۸۲: ۳). چنین شناختی بیشتر از طریق دانش روانشناسی حاصل خواهد شد؛ اما توجه به مسائل جامعه‌شناسی و حتی مسائل سیاسی و ایدئولوژیک و شرایط اقتصادی جامعه که کودک در آن رشد می‌کند نیز دارای اهمیت خواهد بود و بر تجربه زیسته و میزان و نوع درک کودک از جهان پیرامونش اثر خواهد گذاشت.

هر نویسنده‌ای برای نوشتن برای کودکان و نوجوانان معیاری در ذهن دارد. محققان و ناقدان حوزه ادبیات کودک نیز نقدها و معیارهایی ارائه می‌کنند. برای مثال پولادی شناخت کامل کودک

و کودکی را پیش‌زمینه نوشتن برای ایشان می‌داند: «یکی از شگردهای نویسندگان کتاب کودک این است که اول کودک را آن‌طور که هست دریابند و با خود همراه کنند و آن‌گاه او را دنبال متن به این سو و آن سو بکشانند (پولادی، ۱۳۸۷: ۱۴۳)؛ و سارلند می‌گوید: «به نظر می‌رسد ادبیات کودک همچنان در کران‌های گسترده‌ای، عاری از پیوندهای جنسیت، نژاد، قدرت و امثال این چیزها قرار دارد؛ و در واقع ادبیات کودک، آشکارا تاب بر دوش کشیدن و انتقال پیام‌های تصنعی و حقه‌بازانه را ندارد» (سارلند و هانت، ۱۳۸۸: ۵۲).

تشخیص معیارهای ارزشمندی و ملاک‌های قابل قبول بودن ادبیات داستانی کودک چالشی برای متخصصان این حوزه است. «سنجش کتاب‌های کودکان متکی به چه معیارها و ملاک‌هایی است؟ بر مبنای چه اصولی می‌توانیم بگوییم این کتاب، خوب، مناسب یا ارزشمند است و آن کتاب نامناسب یا ضعیف است؟ آیا برای چنین داوری‌هایی ملاک‌ها و معیارهای شناخته شده علمی وجود دارد؟» (پولادی، ۱۳۸۴: ۱۰۷)؛ رنلنز می‌نویسد: «گاه پرسش‌هایی در این زمینه مطرح می‌شوند که چه مطالبی برای نوجوان مناسب‌اند» (رنلنز، ۱۳۹۴: ۱۸)؛ چنین پرسش‌هایی همواره در حیطه ادبیات کودک مطرح بوده‌اند. نویسندگان و ناقدان مختلف، هرکدام در بحث یا مقاله یا قسمتی از یک کتاب به پاسخ گوشه‌ای از این پرسش‌ها پرداخته‌اند یا از یک منظر خاص به چنین پرسش‌هایی پاسخ داده‌اند.

اغلب نویسندگان و ناقدان حوزه ادبیات کودک به این موضوع اشاره دارند که ادبیات کودک باید دارای ویژگی‌های خاصی باشد و آثار تولید شده در حوزه کودک را باید با مقیاس ویژه‌ای سنجید اما توافق کلی و یک نظر جامع در مورد اینکه این معیارها چه باید باشد وجود ندارد. در غیبت چنین معیارهایی، هر نویسنده‌ای، مبتدی یا خیره، به خود اجازه می‌دهد وارد این حوزه شود با این اعتقاد کلی که نوشتن برای کودکان ساده‌تر از نوشتن برای مخاطب بزرگسال است و اثری برای کودک و نوجوان پدید آورد. این روزها که کتاب‌های کودک بیشتر از همیشه در دسترس کودکان قرار دارند، توجه بیشتری نیز نیاز دارند. این پژوهش قصد دارد با روش «مرور نظام‌مند متون» از طریق بررسی جامع مقاله‌های منتشر شده در زمینه ادبیات کودک معیارها و مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی ادبیات کودک برای گروه سنی «نونگاه» و «نوجوان» را شناسایی و ارائه کند.

۱.۱. روش پژوهش

روش انجام این مطالعه، مرور نظام‌مند مقالات است. مرور نظام‌مند (Systematic Review) نوعی مرور ادبیات است که با تمرکز بر یک پرسش واحد تلاش می‌کند تمامی شواهد تحقیقات مهم مرتبط با آن پرسش را شناسایی، ارزیابی، انتخاب و ترکیب کند. در واقع مرور نظام‌مند نوعی تلخیص ادبیات و نوشته‌های موجود درباره یک موضوع مشخص علمی است که از روش‌هایی معین (تکرارپذیر و شفاف) برای جست‌وجو در ادبیات و ارزیابی انتقادی تک تک تحقیقات استفاده می‌کند تا شواهدی معتبر و کاربردی بیابد و آنها را با استفاده از ابزارهای مناسب با هم ترکیب کند (رضانژاد، ۱۴۰۰).

در مطالعات مرور نظام‌مند، پژوهش‌های انجام شده درباره یک موضوع خاص به‌طور مختصر و مفید در اختیار قرار می‌گیرد و برای مرور مقالات از قواعد دقیق تبعیت می‌شود (رجب‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵). در مطالعات مرور نظام‌مند، ابتدا باید اهداف و پرسش‌های تحقیق مشخص شوند. سپس برای دستیابی به پاسخ پرسش‌های مطرح شده، متناسب با اهداف پژوهش، مقالات انتخاب و پس از چندین مرحله غربالگری و مطالعه عمیق، نتایج حاصل می‌شوند (دی لو، ملنیچاک، ماری و پالمیر ۲۰۱۶ به نقل از کنعانی، ۱۳۹۷: ۱۲-۱۴). فرایند انجام مطالعات مرور نظام‌مند شامل شش مرحله است:

۲.۱. پرسش پژوهش

۱. جستجو، شناسایی و دریافت مقالات از منابع و پایگاه‌های مورد نظر براساس کلیدواژه‌های پرسش پژوهش؛
۲. بررسی مقالات و غربالگری آنها با حذف مقالات تکراری، حذف مقالات نامرتب با عنوان پژوهش به ترتیب از طریق مطالعه عنوان، چکیده و سپس مطالعه محتوای کامل مقالات؛
۳. ارزیابی، بررسی و انتخاب مقالات واجد شرایط؛
۴. استخراج داده‌ها و اطلاعات مورد نظر؛
۵. تحلیل یافته‌ها (کنعانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲).

این پژوهش از طریق جستجو در پایگاه‌های نورمگز، مگیران، انسانی، سیویلیکا، پایگاه مقالات دانشگاه تهران و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) انجام شده است. جستجوی مقالات براساس کلیدواژه‌های «ادبیات داستانی»، «ادبیات نوجوان»، «ادبیات کودک»، «ساختار»، «محتوا» و «معیار» انجام شد. کلیدواژه‌ها براساس تجربه و دانش پژوهشگر، مطالعه متون علمی و مشورت با متخصصان موضوعی استخراج گردید. در جستجو بین گروه کلماتی که یک مفهوم مجزا بودند از عملگر «AND» و در بین کلمات مترادف از عملگر «OR» استفاده شد. جستجو در بخش‌های «عنوان، چکیده و کلمات کلیدی» مقالات انجام شد.

۳.۱. معیارهای ورود و خروج

در ابتدا عنوان و چکیده مقالات مورد بررسی قرار گرفت و مقالات غیرمرتبط با هدف پژوهش حذف شدند. در مرحله بعد، متن کامل مقاله مورد تحلیل قرار گرفتند. تمام مقالاتی که مرتبط با پرسش پژوهش بودند و همچنین کلیدواژه‌های مورد نظر را در عنوان، چکیده یا کلمات کلیدی داشتند، انتخاب شدند. همچنین مقالاتی که متغیرهای غیرمرتبط با پرسش و هدف پژوهش داشتند، مانند مقالاتی که علی‌رغم استفاده از واژه نوجوان یا مترادف‌های آن در عنوان یا چکیده، گروه سنی غیر از ۱۲-۱۸ را مدنظر قرار داده بودند، یا مقالاتی که در نتایج به‌صورت تفکیکی به گزارش این گروه سنی نپرداخته بودند، حذف شدند.

۴.۱. غربالگری

ابتدا، عنوان همهٔ مقالات از پایگاه داده‌ها توسط نویسنده بررسی گردید. مقالاتی که معیارهای ورود به مطالعه را داشتند و مرتبط با پرسش پژوهشی مطالعه بودند، انتخاب شدند. در مرحلهٔ نخست با بررسی عناوین مقالات به دست آمده عنوان‌های غیرمرتبط و تکراری حذف شدند. سپس چکیدهٔ مقالات انتخاب شده، توسط پژوهشگر خوانده شد. مقالاتی که کاملاً هم راستا با هدف مطالعه و معیارهای ورود به مطالعه بودند انتخاب و متن کامل مقاله نیز توسط نویسنده خوانده و ارزیابی گردید. در نهایت مقالاتی که به مؤلفه‌ها و معیارهای محتوایی و ساختاری ادبیات داستانی کودک و نوجوان اشاره داشتند، انتخاب شدند.

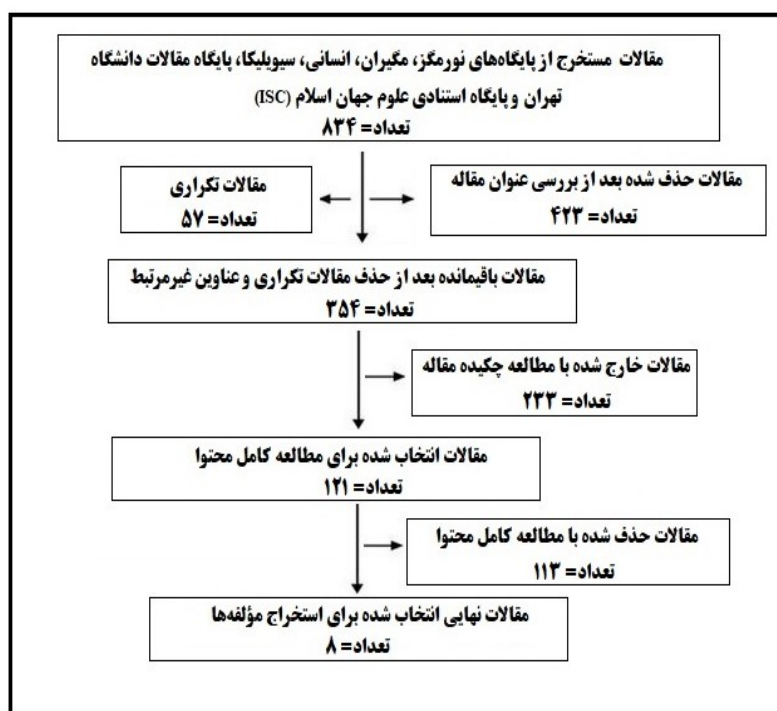
۵.۱. استخراج داده‌ها

برای مقالات و ادبیات موجود، تحلیل توصیفی و موضوعی انجام شد. از دو جدول جمع‌آوری داده برای استخراج داده‌ها استفاده شده است. اولین جدول شامل مشخصات کلی مقالات از جمله، نام مقاله و نویسنده‌ها، سال انتشار، روش انجام مطالعه و ابزارهای جمع‌آوری داده بود. در جدول دوم مؤلفه‌ها و معیارهای محتوایی و ساختاری ادبیات داستانی کودک و نوجوان و جزئیات آنها استخراج شد و فرم‌های خلاصه‌سازی برای هر کدام از مقالات انتخاب شده تکمیل گردید. محقق پس از بررسی همهٔ مقالات، همهٔ فرم‌ها را تحلیل کرد و در جدولی نمایش داده شد.

۲. یافته‌ها

از جستجو در پایگاه داده‌ها ۸۳۴ مقاله استخراج شد. طی فرایند غربالگری مقالات با بررسی عنوان‌ها، چکیده و محتوای کامل مقالات استخراج شد. با حذف مقالات تکراری، در نهایت هشت مقاله کاملاً هم راستا با هدف مطالعه تشخیص داده شد و برای تجزیه و تحلیل نهایی انتخاب شدند. نمودار ۱ جریان دیاگرام انتخاب نهایی مقالات را نشان می‌دهد.

در جدول ۲ مشخصات توصیفی مقالات مستخرج نمایش داده شده است. همچنین پس از خواندن متن کامل این هشت مقاله، مؤلفه‌ها و معیارهای محتوایی و ساختاری ادبیات داستانی کودک و نوجوان خلاصه‌سازی شده است، که در جدول ۳ نشان داده شده است. با تحلیل نتایج مقالات انتخاب شده، معیارها و مؤلفه‌های به دست آمده به دو طبقهٔ اصلی مؤلفه‌های محتوایی و ساختاری تقسیم شدند. طبقهٔ محتوا، به سه زیرطبقهٔ معیارهای روان‌شناختی، آموزشی - مهارتی و علاقه‌مندی‌ها و سلیق نوجوانان تقسیم شد. طبقهٔ ساختار نیز در سه زیرطبقهٔ معیارهای ویژگی‌های ادبی، نوع و عنوان داستان و شخصیت‌پردازی طبقه‌بندی شد.

نمودار ۱. فلوجارت (روندنما) فرآیند غربالگری مقالات

جدول ۲. مشخصات توصیفی مقالات مستخرج برای مرور نظام‌مند

شيوه يا ابزار گردآوری اطلاعات	روش انجام مطالعه	تعداد نمونه	نشریه	سال انتشار / شماره	نویسنده/ها
اسناد کتابخانه‌ای	تحلیل محتوای استقرایی	۵	نشریه مطالعات ادبیات کودک	۱۷- ۱۳۹۷	کهنسال
اسناد کتابخانه‌ای	تحلیل کیفی محتوا	۳	مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز	۲۵- ۱۴۰۱	نجفی بهزادی
پرسشنامه- تحلیل داده آماری	کمی- پیمایشی	۴۸۴	مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز	۱۳۹۸- ۲۰	دهقانی
اسناد کتابخانه‌ای	تحلیل متن	۴	مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز	۲۲- ۱۳۹۹	فولادوند
اسناد کتابخانه‌ای	تحلیل محتوای کیفی قیاسی	۱۰	تفکر و کودک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی	۱۳۹۲- ۱۳	امیدی‌نیا، مکتبی فرد، مؤمنی
اسناد کتابخانه‌ای	توصیفی- تحلیلی	۱۷	پژوهشنامه ادب غنایی	۱۳۹۶- ۲۹	شیخ حسینی
اسناد کتابخانه‌ای	تحلیل محتوا	۳۷	مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز	۱۴۰۰- ۴۴	رضویان، حکم‌آبادی
اسناد کتابخانه‌ای	روش آمیخته (تحلیل کمی و کیفی)	۴	مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز	۲۱- ۱۳۹۹	رضایی، نجفی بهزادی

جدول ۳. مؤلفه‌ها و معیارهای محتوایی و ساختاری ادبیات داستانی کودک و نوجوان مستخرج از مرور نظام‌مند مقالات

طبقه	زیرطبقه	مفاهیم معنایی
محتوا	علاقه‌مندی‌ها و سلايق نوجوانان	<ul style="list-style-type: none"> - ترجیح نوجوانان برای خواندن داستان بلند و رمان نسبت به سایر انواع داستان - اقبال بیشتر نوجوانان به داستان‌هایی با پیچیدگی‌ها و فراز و نشیب‌های بیشتر - ارتباط مستقیم بین جنسیت شخصیت اصلی داستان و انتخاب آن توسط نوجوان - ارتباط مستقیم بین ژانرهای داستانی و انتخاب آن توسط نوجوان - ارتباط موضوع، لحن و فضای داستان با علاقه‌مندی نوجوانان دختر و پسر - اقبال کم نوجوانان به داستان‌های مذهبی به دلیل تکراری بودن موضوع، ناهمخوانی موضوع و گونه این داستان‌ها با سلايق نوجوانان - همخوانی کم داستان‌های منتخب نوجوانان با فهرست شورای کتاب کودک
	آموزشی-مهارتی	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به همدلی در محتوای داستان - پرداختن به مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری - تقویت تفکر انتقادی و تفکر خلاق - بیان مهارت‌های مهم و کاربردی زندگی برای آشنایی گروه سنی نوجوانان با این مفاهیم - توجه به نقش آموزشی داستان‌ها - تقویت مهارت‌های تفکر انتقادی مانند خودتنظیمی
	روانشناختی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت زمینه مشارکت نوجوان در داستان با ارجاع به مفاهیم پس‌زمینه ذهنی او - توجه به مرحله رشد شناختی نوجوان در مرحله عملیات صوری و گسترش قدرت تحلیل نوجوان - آگاهی و توجه نویسنده به رشد احساسات نوجوان و ارائه تصویری روشن از عشق کامل - استفاده از شخصیت‌های اساطیری برای آشنا کردن مخاطب با مفاهیمی مانند فداکاری، ایثار، تسلیم نشدن در برابر وسوسه و مبارزه با شر - عدم استفاده از شخصیت‌های شمالی (شخصیت اساطیری به‌عنوان شمال تمام عیار نیک و بد) یا موقعیت‌های مطلقاً درست یا نادرست (که متعلق به جهان اسطوره است) در فضای داستانی امروزی که مناسبات پیچیده‌تری دارد برای پیشگیری از آسیب‌های احتمالی - کاربرد قوانین و شمالی جهان اساطیری در بستر خودشان برای جلوگیری از تضاد و تعارض - هدایت ذهن مخاطب به تفکر، تجربه و سؤال
	ویژگی‌های ادبی	<ul style="list-style-type: none"> - رابطه مستقیم استفاده از استعاره دستوری با افزایش سهولت متن - تأثیر مستقیم الگوی به‌کارگیری استعاره دستوری بر تقویت ارتباط بهتر متن با خواننده - رعایت جانب اعتدال در استفاده از استعاره دستوری برای تنوع بخشیدن به متن - تأثیر مستقیم درجه کیفیت ادبی داستان بر امر آموزش
ساختار	نوع و عنوان داستان	<ul style="list-style-type: none"> - تأثیر انتخاب هنرمندانه عنوان بر ترغیب مخاطب به خوانش متن - تأثیر مهم انتخاب عنوان در جذب و گسترش حس کنجکاوی نوجوان - توجه به کارکردهای مختلف عنوان نظیر کارکرد توصیفی، هویتی، جذب‌کنندگی و ... - رابطه معنادار بین انتخاب عناوین برون‌متنی با فهم داستان - بهره‌گیری از شگردهای آفرینش داستان با تصاویر خنده‌دار و شاد
	شخصیت پردازی	<ul style="list-style-type: none"> - خلق شخصیت‌ها را از کلیشه‌های جنسیتی - ترسیم چهره واقعی از شخصیت زن - تأثیر خلق شخصیت‌های مؤنث عمل‌گرا و حادثه‌ساز در تقویت جذب نوجوانان دختر و تغییر دیدگاه نوجوانان پسر

۳. بحث

منظور از کودک در این مطالعه، طبق تعریف کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، افراد ۱۲ تا ۱۸ ساله هستند. تحلیل نتایج و یافته‌های مقالات براساس معیارهای ساختاری و محتوایی ادبیات کودک و نوجوان در دو طبقه اصلی ساختار و محتوا و زیرطبقه‌های شش‌گانه به شرح زیر قابل بحث است.

۳.۱. محتوا

محتوای داستان‌های کودک و نوجوان بسیار حائز هستند و تأثیرات آنها بر روان کودکان نیازمند توجه و مدیریت مناسب است. منتقد کانادایی میشل لاندسبرگ می‌گوید: «کتاب‌های خوب می‌توانند برای کودکان کارهای زیادی انجام دهند؛ بهترین کاری که انجام می‌دهند توسعه دادن افق‌ها و القا کردن حسی درباره پیچیدگی زندگی است» (لاندسبرگ ۱۹۸۷: ۳۴ به نقل از هانت ۱۳۹۷: ۱۰). مقالات مورد بررسی در مورد اینکه وجود چه محتواهایی در کتاب‌های گروه سنی مورد نظر سبب می‌شود که ارزیابی مثبتی دریافت کنند؛ بحث‌هایی داشته‌اند. براساس معیارهای ارائه شده در این مقالات معیار محتوا به سه زیرطبقه روان‌شناختی، علاقه‌مندی‌ها و سلايق نوجوانان و آموزشی - مهارتی تقسیم شد. در ادامه به بررسی هر کدام از این زیرطبقه‌ها پرداخته می‌شود.

۳.۲. روان‌شناختی

استیونز معتقد است «دوران کودکی و نوجوانی، شکل‌گیری دوره مهمی از زندگی انسان است. زمانی برای آموزش درباره ماهیت جهان پیرامون، چگونه زندگی کردن در آن، چگونگی ارتباط با دیگر مردم، چه اندازه باور داشتن، چقدر و چگونه فکر کردن، به‌طور کلی مقصود یافتن تصویری درست از خویش و پیرامون است» (استیونز، ۱۳۸۷: ۷۱). نویسنده اثر ادبی برای نوجوانان باید با مسائل روان‌شناختی گروه سنی مخاطبش آشنایی داشته باشد؛ کدهای «توجه به مرحله رشد شناختی نوجوان در مرحله عملیات صوری و گسترش قدرت تخیل نوجوان» و «آگاهی و توجه نویسنده نسبت به رشد احساسات نوجوان و ارائه تصویری روشن از عشق کامل» به این موضوع اشاره دارند. طبق نظریه شناختی پیاژه، کودک در ۱۱ تا ۱۵ سالگی و بالاتر وارد مرحله عملیات صوری می‌شود. در طی این دوره ساختارهای شناختی کودک به بالاترین سطح تحول خود می‌رسند و کودک می‌تواند استدلال منطقی را در مورد تمام مشکلات به کار ببرد؛ در طول مرحله عملیات صوری ساختارهای شناختی (طرح‌واره‌ها) از نظر کیفی بالیده می‌شوند (وادزورث، ۱۳۸۷: ۵۰ و ۲۱۷). در نتیجه نوجوان نسبت به کودک تخیلی قوی‌تر و شناختی کامل‌تر از مسائل ملموس و نیز انتزاعی دارد. از طرفی شیخ حسینی در مقاله «مفاهیم غنایی در رمان نوجوان» با بررسی رمان‌های نوجوان به این نتیجه می‌رسد که با اینکه نوجوانان به دلیل شرایط سنی و رشد احساسات به دنبال داستان‌های عاطفی هستند اما نویسندگان رمان نوجوان موفق نشده‌اند تصویری گویا و روشن از عشق واقعی ارائه دهند (رک شیخ حسینی، ۱۳۹۶: ۱۰۶). کد «تقویت زمینه مشارکت نوجوان در داستان با ارجاع به مفاهیم پس‌زمینه ذهنی او»، به اهمیت توجه به احساسات، دانسته‌ها و تجربیات نوجوان اشاره دارد.

مورد دیگر استفاده از فضاها و شخصیت‌های اساطیری است، بهره‌گیری از این ظرفیت برای آشنایی مخاطب نوجوان با مفاهیمی مانند فداکاری، ایثار، تسلیم نشدن در برابر وسوسه و مبارزه با شر، بی‌نهایت مهم‌اند؛ اما نکته مهم آنجا است که بخواهیم قانون‌های جهان اساطیری را در همان ابعاد مطلق، در فضای داستان‌ها و روایت‌هایی با آدم‌های امروزی بازتولید کنیم؛ در واقع قرار دادن شخصیت‌های شمایی یا موقعیت‌های مطلقاً درست یا اساساً نادرست (که متعلق به جهان اسطوره است) در فضای داستانی امروزی که مناسبات بسیار پیچیده‌تری دارد، سبب پدید آمدن آسیب‌هایی خواهد شد که ناشی از تفاوت جهان اساطیری و مناسبات دنیای واقعی است.

به نظر می‌رسد بهتر است قوانین و شمایل جهان اساطیری در بستر خود به کار گرفته شوند. بازتولید آنها به همان شکل در بستر داستان‌های واقع‌گرای امروزی که منطقی‌تر می‌توانند دربردارنده اشکال خالص و مطلق خیر یا شر باشند و مطابق امر واقع، خیر و شر در آنها نسبی و تغییرپذیر و تبدیل‌شدنی است، می‌تواند تضادها و تعارض‌های تأمل‌برانگیزی را سبب شود (فولادوند، ۱۳۹۹: ۱۲۵ و ۱۲۶).

۳.۳. آموزش - مهارتی

مهارت‌های زندگی یکی از راهبردهای مهم و ضروری است که از طریق افزایش توانایی کودکان و نوجوانان، ظرفیت آنان را در جهت مقابله با چالش‌ها و کشمکش‌های زندگی ارتقا می‌دهد و آنان را در برابر مشکلات ایمن می‌سازد (رضایی و نجفی بهزادی، ۱۳۹۹: ۸۰). پیتمن مهارت‌های زندگی را به‌عنوان توانایی‌ها، دانش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهایی تعریف کرده است که برای شادمانی و موفقیت در زندگی آموخته می‌شود؛ این مهارت‌ها انسان را قادر می‌سازد تا با موقعیت‌های زندگی سازگاری یابد و به آنها تسلط داشته باشد (کاوه، ۱۳۹۱: ۳۲ به نقل از پیتمن، ۱۹۹۷).

با بررسی مقالات برآمده از دل مرور نظام‌مند نیز لزوم توجه به نقش آموزشی داستان‌ها مشخص شد. پژوهشگران بیان مهارت‌های مهم و کاربردی زندگی را برای آشنایی گروه سنی نوجوانان مهم ارزیابی کرده و توجه به این موضوع را در داستان‌های نوجوانان مهم دانسته‌اند، این مهارت‌ها عبارت‌اند از: همدلی، مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری، تقویت تفکر انتقادی و تفکر خلاق و نیز تقویت مهارت‌های تفکر انتقادی مانند خودتنظیمی.

قصه‌ها و افسانه‌ها به دلیل اشتمالشان بر استعاره‌ها و طرح‌واره‌های شناختی - عاطفی، به‌صورت پیچیده‌ای بر ذهن کودک تأثیر می‌گذارند. داستان به رشد خودپنداره و آمیختگی کودک با فرهنگ محیطی کمک می‌کند و با فراخواندن نیروهای درونی و آگاهی‌بخشی غیرمستقیم نسبت به امکان‌ها و استعدادهايش، کودک را به تفکر و جست‌وجو درباره ارزش‌ها و مسائل زندگی با دیدگاه انسانی سوق می‌دهد. داستان تنها برای سرگرمی یا ارضای حس کنجکاوی و تخیل نیست، بلکه جریانی ممتد از شکل‌های ساده و بنیادین روایت است که با فرافکنی و تلفیق به الگوهای پیچیده و شبکه‌های درهم تنیده راه می‌برد (ر.ک. نیکویی و باباشکوری، ۱۳۹۲: ۱۵۰).

داستان می‌تواند نگاه کودک و عقایدش را دگرگون کند، احساس همدلی او را برانگیزد و نوع جدیدی از تفکر را به او بیاموزد و در نهایت او را توانمندتر کند. استفاده از مهارت همدلی سبب

افزایش صمیمیت میان شخصیت داستان و خواننده می‌شود و این صمیمیت به خانواده و اجتماع هم سرایت می‌کند، باید توجه داشت که مهارت‌هایی نظیر حل مسئله، تصمیم‌گیری و تفکر انتقادی نیز مهم و ضروری هستند و کودک و نوجوان برای زندگی و مقابله با مشکل‌ها به این مهارت‌ها نیز نیاز دارند. اگر نویسندگان به این مهارت‌ها هم توجه نشان دهند، کودک می‌تواند بدون دخالت دیگران و از طریق دنیای رمان و داستان، به تقویت مهارت‌هایی چون تفکر انتقادی و حل مسئله بپردازد (رضایی و نجفی بهزادی، ۱۳۹۹: ۱۰۲).

۴.۳. علاقه‌مندی‌ها و سلايق

آثار داستانی مربوط به گروه سنی نوجوانان به شرطی مورد استقبال گروه هدف قرار می‌گیرد که پاسخ‌گوی نیازها و سلايق آنها باشد. بدین منظور باید نیازها و سلايق آنها را شناسایی کرد و با دیدگاه‌های آنها در ارتباط با ادبیات داستانی نوجوانان آشنا شد. شناسایی این سلايق، نه تنها به نویسندگان در خلق آثار مورد پسند نوجوانان کمک می‌کند بلکه ناشران و مراکز تولیدکننده این محتواها را در افزایش تیراژ محصولاتشان یاری می‌رساند.

بررسی مقالات استخراج شده در این پژوهش نشان می‌دهد، نوجوانان داستان‌های بلند و رمان را به سایر انواع داستان‌ها ترجیح می‌دهند و به داستان‌هایی با پیچیدگی‌ها و فراز و نشیب‌های بیشتر اقبال بیشتری دارند (دهقانی، ۱۳۹۸: ۲۱-۴۰). هر چند مطالعات اندکی در این خصوص در کشور انجام شده است ولی بررسی نتایج برخی از این مطالعات نشان می‌دهد که نوع داستان اعم از آموزشی، فانتزی و یا قصه و همچنین شخصیت اصلی داستان از مؤلفه‌هایی است که نوجوانان در انتخاب داستان برای مطالعه به آنها اهمیت می‌دهند (علی شاهرودی، ۱۳۹۲: ۱۹۵). نکته مهم شایان ذکر این است که در برخی موارد سلیقه و تصمیم نویسندگان یا ناشران سبب می‌شوند، میزان تمایل گروه سنی نوجوانان به یک موضوع خاص، تحت تأثیر قرار گیرد. به‌عنوان مثال، نتایج مطالعه میدانی دهقانی (۱۳۹۸) نشان می‌دهد، اقبال نوجوانان به داستان‌های مذهبی به دلیل تکراری بودن موضوع، در حال کم شدن است. نیاز است برنامه‌ریزان و مدیران حوزه ادبیات کودک این زمینه تجدیدنظر کنند. نیز بررسی‌ها نشان می‌دهد، داستان‌های مورد علاقه و منتخب نوجوانان با فهرست شورای کتاب کودک همخوانی کمی دارد.

۵.۳. ساختار

ساختار زمانی شکل می‌گیرد که مجموعه‌ای از عناصر هسته‌ساز گرد هم می‌آیند و تحت تأثیر روابطی که با هم ایجاد می‌کنند، یک ساختار می‌سازند (شیرشاهی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۹). ساختار شامل عناصر فنی داستان است مانند عنوان، شخصیت‌پردازی، ویژگی‌ها و عناصر ادبی و هر چیزی که محتوا نیست و اما سازمان داستان را به‌وجود می‌آورد و شکل می‌دهد. در این پژوهش معیارهای ساختار در ادبیات داستانی گروه سنی مورد نظر، در سه زیرطبقه ویژگی‌های ادبی، نوع و عنوان داستان و شخصیت‌پردازی دسته‌بندی شدند.

۳.۵.۱. ویژگی‌های ادبی

میرهادی معتقد است، ادبیات کودک و نوجوان نوشته‌ها و سروده‌هایی هستند که ارزش ادبی یا هنری دارند و برای کودکان و نوجوانان پدید می‌آیند (میرهادی، ۱۳۹۶: ۵). قزل ایاغ نیز توجه بیش از حد به مخاطب را در ادبیات کودک و نوجوان جایز نمی‌داند و بیان می‌کند که ادبیات کودکان اصطلاحی است ترکیبی که در آن یک وجه آن مخاطب و در وجه دیگر جوهر ادبی قرار دارد. پس آثاری که ادبیات کودکان خوانده می‌شود باید هر دو مؤلفه را دارا باشد. توجه بیش از حد به مخاطب و توانایی‌ها و محدودیت‌های او نباید سبب از دست رفتن جوهر ادبی در این آثار شود (قزل ایاغ، ۱۳۸۵).

یکی از ویژگی‌های ادبی که در مطالعات مربوط به ادبیات کودک و نوجوان پررنگ‌تر است، استعاره است. می‌توان گفت قدیمی‌ترین نظریه در مورد استعاره به ارسطو باز می‌گردد. ارسطو استعاره را نوعی آرایه ادبی در نظر می‌گیرد که تنها جنبه زیباشناسانه دارد و در زبان عادی و روزمره به کار نمی‌رود و مختص آثار ادبی است (شریفی و حامدی شیروان، ۱۳۸۹: ۴۳).

نتایج مطالعه شریفی نشان می‌دهد، کاربرد استعاره باید با رشد تفکر انتزاعی در این گروه سنی سازگاری داشته باشد و از استعاره‌های مفهومی و ساختاری بیشتر استفاده شود. شریفی معتقد است استعاره‌ها در نشان دادن راه و رسم زندگی به نوجوانان، بسیار آموزنده‌اند و این سبب می‌شود نوجوانان خود را برای ورود و مواجهه با زندگی واقعی و مسائل خود آماده کنند. بررسی نتایج مقاله‌های به دست آمده در این مطالعه نیز ضمن بیان رابطه مستقیم میان استفاده از استعاره دستوری با افزایش سهولت دریافت متن، رعایت جانب اعتدال در استفاده از آرایه‌های ادبی را برای تنوع بخشیدن به متن و تقویت ارتباط بهتر متن با خواننده نشان می‌دهد (نظریان و حکم آبادی، ۱۴۰۰ و شریفی و حامدی شیروان، ۱۳۸۹).

پژوهش‌های گوناگونی اهمیت درجه ادبی آثار داستانی را تأیید می‌کنند (مکتبی‌فرد، ۱۳۸۹)، فرزانه (۱۳۸۹) و رشنو (۱۳۹۰)، پژوهش‌های امیدنی و همکاران برای گروه سنی مورد نظر مطالعه حاضر نیز مؤید این امر است که اگر داستان‌های معمولی دارای درجه کیفی ادبی بالایی باشند، می‌توانند در امر آموزش نقش مؤثری داشته باشند (امیدنی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱).

۳.۵.۲. نوع و عنوان داستان

اولین برخورد خواننده با کتاب، عنوان کتاب است و دید کلی در مورد محتوای کتاب ایجاد می‌کند و نقش مهمی در جذب مخاطب دارد، «عنوان داستان، برچسبی است که نویسنده به یاری آن داستان خود را از سایر داستان‌ها متمایز می‌کند» (یونس، ۱۳۹۶: ۱۰۸). این مؤلفه در آثار داستانی نوجوانان اهمیت و ارزش دوچندانی دارد. «عنوان اثر باید به گونه‌ای هنرمندانه انتخاب شود تا بتواند کیفیت متن را به نمایش بگذارد» (نجفی بهزادی، ۱۴۰۱: ۲۸۹).

برای عنوان کارکردهای گوناگونی در نظر گرفته می‌شود از جمله کارکرد هویتی، توصیفی، موضوعی، جذب‌کنندگی و... که در رمان نوجوان باید به این کارکردها توجه شود. انتخاب هنرمندانه عنوان تأثیر زیادی در ترغیب مخاطب نوجوان به خوانش متن و داستان دارد. عنوان باید به گونه‌ای

باشد که سبب جذب و گسترش حس کنجکاوی نوجوانان شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد رابطه معنادار بین انتخاب عناوین برون‌متنی با فهم داستان وجود دارد. «عنوان برون‌متنی، عنوانی است که به جهان خارج از متن نیز اشاره دارد و فهم بخشی از پیام داستان را به پس‌زمینه ذهن مخاطب واگذار می‌کند» (نجفی بهزادی، ۱۴۰۱: ۳۱۰).

۳.۵.۳. شخصیت‌پردازی

شخصیت‌پردازی یکی از مؤلفه‌هایی است که در پژوهش‌های انجام شده مورد بحث قرار گرفته است، مواردی نظیر جنسیت، کارکرد شخصیت‌ها، فعالیت‌ها و ویژگی‌هایشان، کلیشه‌های جنسیتی متداول و همچنین نگاه مردانه و زنانه در ادبیات داستانی این گروه سنی بررسی شده است. کروس معتقد است ادبیات دو نوع است: مخرب و سازنده. نکته مهم اینکه کودک و نوجوان تفاوت این دو را تشخیص نمی‌دهند (امجدی، پریخ، ۱۳۸۶: ۵۰)، می‌توان گفت نوجوان در بهترین حالت ممکن است بعد از خواندن کتابی به مضر بودن آن پی ببرد یا در همذات‌پنداری با شخصیت‌های خلق شده احساس بدی داشته باشد که حتی در این مورد هم، مانند خوردن دارویی مضر، اثر مخرب داستان بر نوجوان باقی خواهد ماند.

کودک با شخصیت‌های داستان به‌طور غیرمستقیم در تعامل است و از طریق رویدادهای داستان با اطلاعاتی روبه‌رو می‌شود که ممکن است در هیچ جای دیگر با آنها برخورد نکند؛ از این‌رو تلاش می‌کند آنها را در طرح‌واره‌ها یا الگوی خو برون‌سازی کند (خدائی مجد، ۱۳۹۵: ۱۳۹). در بحث جنسیت شخصیت‌های داستان‌ها، نگرش به زنان در رمان‌های نوجوانان، به دلیل تأثیر این متن‌ها بر تغییر نگرش مخاطبان، اهمیتی چشمگیر دارد. نوجوانان در همانندسازی با شخصیت‌های رمان به گونه‌ای نیابتی نقش‌ها و ویژگی‌های آنان را می‌پذیرند و درونی می‌کنند. وقتی متون ادبی را بررسی می‌کنیم، نمی‌توانیم دید مردانه غالب بر آنها را نادیده انگاریم؛ نه‌تنها روایت‌ها و داستان‌های ادبی بلکه روایت‌های تاریخی و فرهنگی ما نیز مردانه است. ما میراث‌دار جامعه‌ای هستیم که در آن، عقل مذكر حکومت کرده و به همین دلیل، تاریخ و فرهنگی مذكر ساخته است (حسینی، ۱۳۸۸: ۱۳ و کهنسال، ۱۳۹۷: ۱۳۴ و ۱۳۶).

موضوع بعدی در بحث شخصیت‌پردازی، کارکردهای شخصیت‌های داستان است. به‌طور معمول کارکرد شخصیت‌های مذكر در داستان‌ها با واقعیت تطابق دارد، اما در مورد زنان و دختران این کارکرد زیر سیطره کلیشه‌های جنسیتی رایج در اجتماع است. ویژگی مشترک مادران در این داستان‌ها، منفعل بودن، ایستایی و بی‌توجهی به مسایل جامعه است؛ گویا این زنان تنها برای رسیدگی به کارهای خانه و مادر بودن آفریده شده‌اند (کهنسال، ۱۳۹۷: ۱۶۲). ترسیم شخصیت‌هایی منفعل و کلیشه‌ای از زنان در ادبیات داستانی نوجوان در ایران فراوان است. حتی گاهی نویسنده‌ها برای نشان دادن مظلومیت زنان، از آنها تصویری کلیشه‌ای و گاه حقیرانه ارائه کرده است (جوکاری و حدائق، ۱۳۹۷: ۴۵).

این موضوع چنان ریشه‌دار و عمیق است که در جوامع مختلف مورد توجه منتقدان است. خانه‌دار بودن مادر دو پیامد مهم دارد: در وهله اول، تشدید گرایش مبتنی بر گسترش نقش مرد، در وهله

دوم، کاهش اهمیت کار زن در خانه و محدود کردن او در چارچوب خانه‌داری (میشل، ۱۳۷۶: ۴۰). توانایی نویسندگان نوجوان در خلق شخصیت‌هایی فارغ از کلیشه و نیز خلق شخصیت‌های مؤنث پیشرو، جسور و فعال بر ذهن نوجوانان و نیز بر آینده اجتماع تأثیرگذار خواهد بود؛ دختران خود را به‌گونه‌ای نو بازخواهند یافت و پسران زنان و دختران را از نگاهی دیگرگونه خواهند شناخت. پژوهشگرانی مانند دهقانی معتقد هستند با توجه به اینکه دیدگاه‌های سنتی به نقش‌های جنسیتی در حال دگرگونی است، خلق شخصیت‌های مؤنث عمل‌گرا و حادثه‌ساز در داستان‌ها سبب جذب دختران نوجوان خواهد شد و دیدگاه پسران را نیز تغییر خواهد داد (دهقانی، ۱۳۹۸: ۳۸).

۴. نتیجه‌گیری

ادبیات کودک و نوجوان یکی از عناصر سازنده جهان آینده است، زیرا فکر و روان کودکان را شکل می‌دهد. بدیهی است نگارش محتوا و ادبیات این حوزه باید ساختارمند باشد و از اصول و قواعد خاصی پیروی کند. اینکه هر نویسنده‌ای بنا بر تشخیص یا ضرورت درک شده خود، بدون توجه به اینکه هر جمله‌ای که می‌نویسد می‌تواند در روان و روح کودک و نوجوان امروز وطن، تأثیرگذار باشد، به نوشتن داستان‌ها و محتواهای گوناگون بپردازد، آسیب‌های زیادی را متوجه کودکان و نوجوانان خواهد کرد. به‌خصوص برای گروه سنی مورد مطالعه، یعنی گروه سنی «نونگاه» و «نوجوان» که طبق تعریف کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، افراد ۱۲ تا ۱۸ ساله را شامل می‌شود، در این گروه سنی افکار و احساسات کامل‌تر و گسترده‌تر از کودکان است و نیز شناخت اجتماعی در آنان شکل‌یافته‌تر است. در نوجوانی نقش انرژی، خلاقیت، تدبیر، دانش، ارتباطات اجتماعی و اشتیاق برجسته می‌شود، این گروه سنی می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی جامعه و انتقال دانش بین‌نسلی داشته باشد.

مرور نظام‌مند مقالات منتشر شده در پایگاه‌های استنادی کشور نشان داد، علی‌رغم اهمیت بالای ادبیات داستانی کودک و نوجوان، مطالعات بسیار کمی در حوزه استانداردسازی و تبیین مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی این نوع ادبیات در کشور انجام شده است. نقطه روشن امیدواری این بررسی این است که، اغلب مقالات استخراج شده در این تحقیق در ۵ سال اخیر انجام شده‌اند که نشان از درک ضرورت موضوعی تبیین محتوا و معیارهای ادبیات داستانی کودک و نوجوان دارد. هر چند که در این ۵ سال، تنها ۶ مقاله به این موضوع پرداخته‌اند و غالب پژوهش‌هایی که در این حوزه انجام شده‌اند، بر روی ادبیات گروه سنی الف و ب و ج متمرکز بودند؛ نیاز به تحقیقات و مطالعات بیشتر در این حوزه برای گروه سنی نونگاه و نوجوان محسوس است.

در بخش محتوا معیارهای روانشناختی، آموزشی - مهارتی و علاقه‌مندی‌ها و سلاقی نوجوانان و در بخش ساختاری نیز سه معیار ویژگی‌های ادبی، نوع و عنوان داستان و شخصیت‌پردازی، به‌عنوان معیارهایی برای ادبیات داستانی کودک و نوجوان در مطالعات انجام شده، مطرح شدند. افزون بر این، واحدهای معنایی استخراج شده برای این مؤلفه‌ها نیز می‌تواند در بسط و به‌کارگیری این معیارها مؤثر باشد. این معیارها می‌توانند به‌عنوان معیارها و مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی

ادبیات کودک، مبنایی برای مدیران و تصمیم‌گیران حوزه ادبیات کودک و نوجوان جهت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در این حوزه، به‌خصوص برای گروه سنی ۱۲ تا ۱۸ سال باشد.

منابع

- استیونز، جان (۱۳۸۷). *ایدئولوژی و گفتمان روایی در ادبیات داستانی کودک*؛ دیگرخوانی‌های ناگزیر. ترجمه مرتضی خسرونژاد، تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- امجدی، زهرا؛ پریرخ، مهری (۱۳۸۶). «داستان همچون ابزاری برای کمک به کودکان و نوجوانان در مقابله با مشکلات (بررسی داستان‌های کودکان با رویکرد کتاب درمانی)». *نشریه پژوهش‌نامه ادبیات کودک و نوجوان*، شماره ۴۸، ۴۹-۶۸.
- امیدی‌نیا، مریم؛ مکتبی‌فرد، لیلا؛ مؤمنی، عصمت (۱۳۹۲). «بررسی مهارت‌های تفکر انتقادی در رمان‌های برگزیده نوجوان فارسی دهه ۸۰ براساس فهرست پیتز فاسیونه». *تفکر و کودک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، شماره ۱۰، ۱-۲۶.
- پولادی، کمال (۱۳۸۴). *بنیادهای ادبیات کودک*. چاپ دوم، تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- (۱۳۸۷). *مروری بر پیشینه ادبیات کودک*. تهران: کانون فکری کودکان و نوجوانان.
- جلالی، مریم (۱۳۹۵). *شاخص‌های اقتباس در ادبیات کودک و نوجوان*. تهران، انجمن فرهنگی زنان ناشر. جوکاری، مهناز؛ حدائق، بهی (۱۳۹۷). «کاوشی بر میزان نفوذ ایدئولوژی در رمان نوجوان، مورد مطالعه: رمان لالایی برای دختر مرده». *نقد و نظریه ادبی*، شماره ۶، ۲۹-۵۱.
- حافظی، علیرضا (۱۳۸۲). «ادبیات کودک ادبیات تدریج است». *پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان*، شماره ۲۶، ۳-۱۳.
- حجوانی، مهدی (۱۳۸۲). «ادبیات کودک در میانه راه حرفه‌ای شدن». *پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان*، شماره ۳۵، ۷۰-۶۶.
- خدائی مجید، وحید (۱۳۹۵). «ارزیابی شیوه‌های روان‌شناختی آموزش اعتماد به نفس در قصه‌های کودکان ایرانی». *نشریه علمی آموزش و ارزشیابی*، شماره ۳۳، ۱۳۷-۱۵۸.
- دهقانی، لیلا (۱۳۹۸). «بررسی سلیقه و میزان اقبال نوجوانان مدارس متوسطه اول شهر شیراز به آثار داستانی». *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، شماره ۲۰، ۲۱-۴۰.
- رجب نژاد، مریم؛ شیروانی، آرمین؛ خزانه‌داری، شهاب (۱۳۸۵). *مرور نظام مند شوهد*. تهران: انتشارات مرکز تعالی دانشگاه.
- رشنو، سمیه (۱۳۹۰). «تحلیل محتوای کتاب‌های داستانی تألیفی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در گروه سنی نوجوان براساس مهارت‌های تفکر انتقادی». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم تهران*.
- رضانژاد، الهام (۱۴۰۰). *درج شده در تاریخ اول آذر، «مرور نظام‌مند چیست و چرا یادگیری آن ضرورت دارد؟» پایگاه اینترنتی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به آدرس:*
<https://www.ihs.ac.ir/event/fa/news/21578>
- رضایی، پوران (۱۳۹۰). «بررسی ویژگی‌های محتوایی و اسلوبی ادبیات کودکان در آثار نبیل سلیمان». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه تربیت مدرس*.
- رضایی، حمید؛ نجفی بهزادی، سجاد (۱۳۹۹). «بررسی تطبیقی مهارت‌های زندگی در رمان‌های (نوجوانان) اریش کستتر و فرهاد حسن‌زاده». *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، شماره ۲۱، ۸۰-۱۰۶.

- رضویان، حسین؛ حکم‌آبادی، عاطفه‌سادات (۱۴۰۰). «بررسی استعاره‌دستوری در کتاب‌های داستان گروه سنی «الف» و «د»». *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، شماره ۲۴، ۱۵۵-۱۸۰.
- رنلدز، کیمبرلی (۱۳۹۴). *ادبیات کودک*، ترجمه مه‌دی حجوانی، تهران، نشر افق.
- سارلند، چالز؛ هانت، پیتر (۱۳۸۸). «نقد ادبی و ایدئولوژی». *کتاب ماه کودک و نوجوان*، شماره دی‌ماه ۱۳۸۸، ۵۱-۶۰.
- سرشار، محمدرضا (۱۳۸۹). *گذری بر ادبیات کودکان و نوجوانان قبل از انقلاب*. تهران: مؤسسه انجمن قلم ایران.
- شریفی، شهلا؛ حامدی شیروان، زهرا (۱۳۸۹). «بررسی استعاره در ادبیات کودک و کودک و نوجوان در چهارچوب زبان‌شناسی شناختی». *نشریه تفکر و کودک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، شماره ۲، ۳۹-۶۳.
- شعاری‌نژاد، علی اکبر (۱۳۷۸). *ادبیات کودکان*. چاپ اول، تهران، انتشارات اطلاعات.
- شیخ حسینی، زینب (۱۳۹۶). «مفاهیم غنایی در رمان نوجوان». *پژوهشنامه ادب غنایی*، شماره ۲۹، ۸۹-۱۰۸.
- شیرشاهی، افسانه؛ گراوند، علی؛ سلطانی کوهبانی، حسن (۱۴۰۰). «تحلیل ساختار و محتوای رمان "نفس‌ها و هوس‌ها" از رضا شابهاری». *متن‌پژوهی ادبی*، شماره ۹۰، ۲۳۵-۲۶۰.
- علی‌شاهرودی، فروغ (۱۳۹۲). «سلیقه مخاطبان و دیدگاه‌های تازه به متن». *روشنان*، شماره ۱۵: ۱۹۵.
- فروزانفر، جواد (۱۳۸۹). *بررسی فلسفه دوران کودکی و نقش قصه و داستان در رشد و پرورش روحیه فلسفی در کودکان*. رساله دکتری دانشگاه تربیت معلم تهران.
- فولادوند، مرجان (۱۳۹۹). «بازتولید کهن‌الگوی قربانی در چهار رمان نوجوان انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان (منتخب دهه ۶۰ تا ۹۰)». *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، شماره ۲۲، ۱۰۱-۱۲۸.
- قزل ایاغ، ثریا (۱۳۸۵). *ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن*. تهران: سمت.
- کاوه، ذبیح‌اله (۱۳۹۱). «تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر رضایت و سازگاری زنان متأهل». پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان.
- کنعانی، فاطمه؛ حسن‌زاده، علیرضا؛ الهی، شعبان؛ طباطبائیان، سیدحبیب‌اله (۱۳۹۷). «بررسی کاربرد روش‌های آینده‌نگری؛ مرور سیستماتیک». *فصلنامه راهبرد*، دوره ۶۵ شماره ۲۵، ۷-۳۳.
- کهنسال، مریم (۱۳۹۷). «زنان به روایت مردان: بررسی بازنمایی زنان و دختران در آثار نویسندگان مرد رمان‌های نوجوان در ایران». *نشریه مطالعات ادبیات کودک*، شماره ۱۷، ۱۶۴-۱۳۵.
- مرتضوی یوسف‌آبادی، طیبه؛ محرمی، رامین (۱۴۰۱). «بررسی استانداردهای ویژه ادبیات کودک و نوجوان در داستان‌های دفاع مقدس». *دوفصلنامه مطالعات داستانی پیام نور*، شماره ۲۰، ۱۱۱-۱۲۲.
- مکتبی‌فرد، لیلیا (۱۳۸۹). *بررسی تناسب محتوای داستان‌های تألیفی ایرانی برای کودکان و نوجوانان گروه سنی (ج) با مهارت‌های تفکر انتقادی*. رساله دکتری دانشگاه شهید چمران اهواز.
- میرهادی، توران (۱۳۹۶). *ادبیات کودکان*. تهران: شرکت فرهنگنامه کودکان و نوجوانان.
- میشل، آندره (۱۳۷۶). *پیکار با تبعیض جنسی*. ترجمه محمدجعفر پوینده، تهران: نگاه.
- ناولز، مورای؛ مامجر، کریستن (۱۳۸۰). «گونه‌های ادبی در ادبیات کودک». ترجمه شهرام اقبال‌زاده، *کتاب ماه کودک و نوجوان*، شماره اردیبهشت ۱۳۸۰، ۶۸-۷۰.

نجفی بهزادی، سجاد (۱۴۰۱). «تحلیل عنوان رمان‌های نوجوان (رمان هستی، زیبا صدایم کن و عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی) از دیدگاه توصیفی ژرار ژنت». *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، شماره ۲۵، ۲۸۹-۳۱۲.

نورتون، دونا (۱۳۸۲). *شناخت ادبیات کودکان*، گونه‌ها و کاربردها. ترجمه منصوره راعی و دیگران، تهران: قلمرو.

نیکویی، علی‌رضا؛ باباشکوری، شراره (۱۳۹۲). «بازخوانی قصه‌های کودکان بر مبنای مؤلفه طرح‌واره در رویکرد شناختی». *مطالعات ادبیات کودک*، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، شماره ۸، ۱۴۹-۱۷۴

وادزورث، باری جی (۱۳۸۷). *تحول شناختی و عاطفی از دیدگاه پیاژه*. ترجمه سید امیر امین‌یزدی و جواد صالحی فدردی، مشهد: دانشگاه فردوسی.

واینریش، تورین (۱۴۰۰). *ادبیات کودک هنر یا پداگوژی؟*. ترجمه فریده یوسفی، تهران: انتشارات مدرسه.

هانت، پیتر (۱۳۹۷). *دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان*. ترجمه کرمانی، علیرضا؛ ابراهیم آبادی، علیرضا، تهران: آرون.

References

- Ali-Shahrodi, Forough (2012). "Audience's taste and new perspectives to the text". Roshan. No. 15. pp.195. (In Persian)
- Amjadi, Zahra; Parirokh, Mehri (2016). "Story as a tool to help children and teenagers to deal with problems (examination of children's stories with the book therapy approach)". *Children and Adolescent Literature Research Journal*, No. 48. pp. 49-68. (In Persian)
- Dehghani, Leila (2018). "Investigation of the taste and tendency of teenagers of the first secondary schools from Shiraz city towards fiction books". *Shiraz University Children's Literature Studies Magazine*, No. 20. pp. 21-40. (In Persian)
- Foladvand, Marjan (2019). "Reproduction of the victim archetype in four teenage novels published by the Center for Intellectual Development of Children and Adolescents (selected from the 1960s to the 1990s)". *Journal of Children's Literature Studies of Shiraz University*. No. 22. pp. 101-128. (In Persian)
- Forozanfar, Javad (2009). *investigation of childhood philosophy and the role of stories in the development of philosophical spirit in children*. PhD thesis. Tehran, Tarbiat Moalem University. (In Persian)
- Hafezi, Alireza (2012). "Children's literature is a gradual literature". *Journal of Children and Adolescent Literature*, No. 26. pp. 13-3. (In Persian)
- Hajvani, Mehdi (2012). "Children's literature in the middle of becoming professional". *Children and Adolescent Literature Research Journal*, No. 35. pp. 66-70. (In Persian)
- Hunt, Peter (2017). *Theoretical and critical perspectives in children's literature*. translated by Kermani. Alireza; Ebrahimabadi. Alireza, Tehran: Aron. (In Persian)
- Jalali, Maryam (2015). *Indicators of Adaptation in Children's and Adolescent Literature*. Tehran: Women's Cultural Association Publisher. (In Persian)
- Jokari, Mahnaz; Hadaeq, Behi. (2017). "Exploration of the influence of ideology in teenage novels. case study: A lullaby for a dead girl". *Literary Criticism and Theory Magazine*, No. 6. pp. 29-51. (In Persian)
- Kanaani, Fatemeh; Hassanzadeh, Alireza; Elahi, Sha'ban; Tabatabaian. Seyyed Habibollah. (2017). "Investigating the use of foresight methods; Systematic Review". *Rahbord magazine*, Vol. 65. No. 25. pp. 7-33. (In Persian)

- Kaveh, Zabihollah (2012). "The effect of life skills training on satisfaction and compatibility among married women". Master's thesis, Isfahan, University of Isfahan. (In Persian)
- Khodaei Majd, Vahid (2015). "Evaluation of psychological methods of teaching self-confidence in Iranian children's stories". Scientific Journal of Education and Evaluation, No. 33. pp. 137-158. (In Persian)
- Knowles, Murray; Mamjer, Kristen (2010). "Literary genres in children's literature". translated by Shahram Iqbalzadeh, Children and Teens Book Magazine, April 2010 issue. pp. 68-70. (In Persian)
- Kohansal, Maryam (2017). "Women through the eyes of men: investigation of the representation of women and girls in teenage novels male authors in Iran". Journal of Children's Literature Studies, No. 17. pp. 135-164. (In Persian)
- Maktabi-Fard, Leila (2009). examining the suitability of the content of Iranian authored stories for children and adolescents for age group (C) with critical thinking skills. PhD thesis of Shahid Chamran, University of Ahvaz. (In Persian)
- Michel, Andre (1997). struggle with sexual discrimination. translated by Mohammad Jaafar Poindeh, Tehran: Negah. (In Persian)
- Mirhadi, Toran (2016). children's literature. Tehran: children and teenagers dictionary company (Farhangnaleh). (In Persian)
- Mortazavi Yusefabadi, Tayyebeh; Moharrami, Ramin (2022). "Investigation of the special standards of children's and adolescent literature in the stories of the holy defense (Defae Moqadas)". Payam Noor Bi-Quarterly Journal of Fiction Studies, No. 20. pp. 111-122. (In Persian)
- Najafi Behzadi, Sajjad (2022). "Analysis of the Titles of Teenage Novels (Hesti. Ziba call me. and Yunus' Romances in the Belly of the Fish) from the Descriptive Point of View of Gerard Genet". Children's Literature Studies of Shiraz University Magazine, No. 25. pp. 289-312. (In Persian)
- Nikoei, AliReza; Babashakuri, Sharareh (2013). "Rereading children's stories based on the schema component in the cognitive approach". Journal of Children's Literature Studies, No. 8. pp. 174-149. (In Persian)
- Norton, Donna (2003). Knowing children's literature, types and uses. translated by Mansoureh Ra'i and others, Tehran: Qalamroo publication. (In Persian)
- Omidania, Maryam; Maktabifared, Leila; Momeni, Esmat (2012). "Investigation of critical thinking skills in selected novels of Persian teenagers of the 80s based on Peter Fasioneh's list". the journal of Thinking and Children of Humanities and Cultural Studies Research Institute, No. 10. pp. 1-26. (In Persian)
- Puladi, Kamal (2004). Foundations of Children's Literature. second edition, Tehran: Children and Adolescents Center for Intellectual Development. (In Persian)
- (2008). a review of the history of children's literature. Tehran: Children and Adolescents Center for Intellectual Development. (In Persian)
- Qezel Ayagh, Soraya (2006). children's and teenagers' literature and reading promoting. Tehran: Samt. (In Persian)
- Rajab Nejad, Maryam; Shirvani, Armin; Khazandari, Shahab (2006). Systematic Review of Evidence. Tehran: University's Growth Center Publications. (In Persian)
- Rashno, Samieh (2017). "Content analysis of fiction books authored by The Center for intellectual development of children and adolescents in the adolescent age group based on critical thinking skills". Master's thesis. Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tehran, Tarbiat Moalem University. (In Persian)
- Razovian, Hossein; Hokmabadi, Atefeh Sadat (2021). "Review of Grammatical Metaphor in Story Books for Age Group "A" and "D" ". Journal of Children's Literature Studies of Shiraz University, No. 24. pp. 155-180. (In Persian)

- Reynolds, Kimberly (2014). children's literature. translated by Mehdi Hajvani, Tehran: Ofoq publications. (In Persian)
- Rezaei, Hamid; Najafi Behzadi, Sajjad (2019). "A Comparative Study of Life Skills in the Novels of Erich Kestner and Farhad Hassanzadeh". Shiraz University Children's Literature Studies Magazine, No. 21. pp. 80-106. (In Persian)
- Rezaei, Poursan (2017). "Investigation of content and stylistic characteristics of children's literature in Nabil Suleiman's books". master's thesis in Arabic language and literature, Tarbiat Modares University. (In Persian)
- Rezanejad, Elham (2021). "What is a systematic review and why is it necessary to learn it?" The website of the Institute of Humanities and Cultural Studies. listed at 1400/09/01 (In Persian). the address: <https://www.ihcs.ac.ir/event/fa/news/21578>.
- Saarland, Charles; Hunt, Peter (2009). "Literary Criticism and Ideology". Children's and Teenager's Book Magazine, December 2009. pp. 51-60. (In Persian)
- Sarshar, Mohammad Reza (2009). Review of Children and Adolescent Literature before the Revolution. Tehran: Iran's Qalam Association Institute. (In Persian)
- Sharifi, Shahla; Hamed Shirvan, Zahra (2009). "Research on metaphors in children's and children's and adolescent literature in the framework of cognitive linguistics". Humanities and Cultural Studies Research Institute magazine, Thinking and Child. No. 2. pp. 39-63. (In Persian)
- Sheikh Hosseini, Zainab (2016). "Lyric Concepts in Teenage Novel". Adab Ghanai Research Journal, No. 29. pp. 89-108. (In Persian)
- Shirshahi, Afsaneh; Gravand, Ali; Soltani Kohbonani, Hassan (2021). "Analysis of the structure and content of the novel "Breathes and Cravings" by Reza Shabahari". Literary Text Research, No. 90. pp. 235-260. (In Persian)
- Shoari Nejad, Ali Akbar (1999). children's literature. first edition, Tehran: Ettelaat publications. (In Persian)
- Stevens, John (2008). Language and Ideology in Children's Fiction. translated by Morteza Khosroonjad, Tehran: Center for Intellectual Development of Children and Adolescents. (In Persian)
- Wadsworth, Bari J. (2007). Cognitive and emotional evolution from Piaget's point of view. translated by Seyed Amir Amin Yazdi and Javad Salehi Fedaradi, Mashhad: Ferdowsi University Press. (In Persian)
- Weinreich, Torben (2021). Children's literature is art or pedagogy?. translated by Faridah Yousefi, Tehran: Madreseh Publications. (In Persian)